

kort & krachtig

leesvoer

Taaldidactiek aan de basis

Aan *Taaldidactiek aan de basis* liggen twee vroegere uitgaven ten grondslag: *Taaldidactiek aan de basis* en *Taaldidactiek voor de kleuterschool*.

Het karakter van deze uitgave is niet ingrijpend gewijzigd: hij wil de informatie verstrekken die de leraar nodig heeft om op een verantwoorde wijze zijn taalonderwijs in te richten. Grondgedachte van *Taaldidactiek aan de basis* is dat er enerzijds continuïteit moet zijn in de taaldidactische benadering van vier- tot twaalfjarigen, terwijl er anderzijds opvallende accentverschillen zijn in de benadering van jongere en oudere kinderen.

Hoofdstuk 10 is gewijd aan 'onderwijs in taalbeschouwing'. Na de inleiding over alledaagse taalbeschouwing bespreken de auteurs de taalbeschouwing op school. Zij onderscheiden daarbij twee visies:

- de visie waarin taalbeschouwing wordt opgevat als een geïntegreerd onderdeel van het totale onderwijs, gericht op de verbetering van de taalvaardigheid van de leerlingen in communicatieve zin;
- de visie waarin taalbeschouwing zó wordt opgevat, dat de nadruk komt te liggen op de vormaspecten van taal (grammatica-onderwijs).

In hoofdstuk 10/3 wordt de vraag gesteld wat we met het onderwijs in taalbeschouwing kunnen bereiken, gevolgd door een hoofdstuk hoe

die doelstellingen (voor een deel) verwezenlijkt kunnen worden. De auteurs sluiten het hoofdstuk af met tal van voorbeelden en lessuggesties voor taalbeschouwingsonderwijs.

Nijmeegse Werkgroep Taaldidactiek

Taaldidactiek aan de basis

Groningen, Wolters-Noordhoff, 1985

Taalbeschouwing voor gevorderden

In de DCN-serie verscheen, al enige tijd geleden, *Taalbeschouwing voor gevorderden*. De uitgave bevat een serie artikelen over enkele aspecten van taalbeschouwing. Docenten kunnen er mogelijkheden in vinden voor hun lessen in de bovenbouw van havo/vwo, in Pabo's en lerarenopleidingen. De auteurs bespreken in grote lijnen de theoretische achtergrond en geven suggesties voor didactische verwerking. Peter van Lint gaat in op 'gesproken vormen van taalverkeer in de media'. Herman Meddens beschrijft mogelijkheden tot 'conversatieanalyse in de bovenbouw'. Sjaak Kroon en Rudie Liebrand hebben een bijdrage onder de titel 'Taalvariatie en dialectbeschouwing'. Wim van Calcar schrijft over 'pragmatiek en semantiek'. 'Wat hebben we ook weer? Argumentatieleer!' is van de hand van Frans van Eemeren en Rob Grootendorst. Hans Hulshof sluit de rij met 'Taalwetenschap en moedertaalonderwijs'. De artikelen zijn verzameld en ingeleid door Willem van Paassen, Gert Rijlaarsdam en Frans Zwitserlood.

W. van Paassen, G. Rijlaarsdam & F. Zwitserlood

Taalbeschouwing voor gevorderden

's Hertogenbosch, Malmberg, 1984

[DCN Cahier 15. ISBN 90 208 9103 0]

Wegwijzers in taalonderwijs:

Taalbeschouwingsonderwijs

Wat is taalbeschouwing eigenlijk? Hoort grammatica daar ook bij? Hoe breng ik structuur in dat hele gebied?

In dit tweede deel van de serie *Wegwijzers in taalonderwijs* brengen de auteurs de ontwikkelingen in kaart die tot taalbeschouwing hebben geleid. Ze geven aan welke opvattingen er over dit taalonderdeel bestaan, geïllustreerd met veel praktische voorbeelden, en bieden een systematiek waarmee teams zelf hun taalbeschouwingsonderwijs vorm kunnen geven.

Verder biedt deze overzichtspublikatie beschrijvingen van ideeënboeken en van taalmethodes: wat leveren zij voor taalbeschouwing (inclusief grammatica)? Een hoofdstuk met praktische tips voor wie taalbeschouwingsonderwijs wil invoeren, of zijn grammatica-onderwijs wil veranderen, gaat aan die beschrijvingen vooraf.

Het artikel van R. Beernink en H. van Wessel in deze aflevering van *Moer* is eigenlijk een verkorte versie van deze *Wegwijzer*.

E. Dam, A. van Gelderen & R. Beernink
Wegwijzers in taalonderwijs.

Taalbeschouwingsonderwijs

Enschede, SLO, 1986

[Bestelnummer: AN 1.429.4748]

Taalbeschouwing ter discussie

Voor het taalonderwijs is de taalbeschouwing het onderdeel waar al jarenlang discussies over plaatsvinden. In het omstreden 'grammatica-advies' van de Adviescommissie voor de Leerplanontwikkeling Moedertaal werd in 1978 een pleidooi gehouden het op zichzelf staande gebruikelijke grammatica-onderwijs in de lagere school tot een minimum te beperken. Vier jaar later is die discussie nog niet geluwd. Dit boek biedt een stand van zaken op het gebied van het taalbeschouwingsonderwijs. Er komen deskundigen aan het woord die de laatste jaren over dit onderwerp gepubliceerd hebben, die hun eigen visie verduidelijken en met elkaar in discussie gaan. Deskundigen, dat zijn leerkrachten, schoolbegeleiders, didactici, taalwetenschappers en onderwijskundigen. Het belangrijkste doel van het boek is na te gaan of er een gemeenschappelijk perspectief voor dit leergebied ontwikkeld kan worden dat voor leerkrachten houvast biedt.

H. Lammers, L. Lentz & H. van Tuijl (red.)

Taalbeschouwing ter discussie

Enschede, SLO, 1984

[Bestelnummer: AN 1.429.3725]

Katernen

Taalvaardigheid in de basisschool

Wat vernieuwing in het taalonderwijs allemaal tot gevolg kan hebben, wordt beschreven in de reeks *Katernen. Taalvaardigheid in de basisschool*.

Praktijkvoorbeelden van thema's, lessen taalbeschouwing, werken met buitenlandse kinde-

ren, gesprekken in de klas, omgaan met fouten in teksten, kinderboeken en het schrijven van eigen teksten. Stempelen met kleuters, het opzetten van een drukhoek, enzovoort, enzovoort. In korte en concrete artikelen vertellen leerkrachten, taaldrukkers, schoolbegeleiders en onderzoekers over taalonderwijs in de praktijk.

De rubrieken 'Naar een schoolwerkplan' en 'Schoolwerkplanresultaten' laten zien wat die praktijk oplevert voor het schoolwerkplan. Hoe schrijf je zo'n schoolwerkplan met het hele team? Welke structuur kies je?

In februari en in september verschijnt telkens een nieuwe aflevering van de *Katernen* met een tiental artikelen over de veelzijdige praktijk van thematisch-cursorisch taalonderwijs. Iedere aflevering is los verkrijgbaar voor f 10,—. Een jaarabonnement (twee afleveringen) kost f 20,—. U ontvangt dan automatisch iedere nieuwe aflevering en een kleurige ringband met schutbladen. U herordent iedere aflevering over de verschillende rubrieken, zodat u alle informatie over taaldrukken, taalbeschouwing, cursorisch werken, thema's, enzovoort, keurig bij elkaar houdt. Iedere nieuwe aflevering bevat dus artikelen die in de verschillende rubrieken thuishoren. De eerste zes afleveringen zijn tevens gebundeld in een boek.

L. Lentz & H. van Tuijl (red.)

Katernen. Taalvaardigheid in de basisschool

Enschede, SLO, 1982-1987

[Bestelnummer boek: AN 1.429.4565]

Een uitvoerige inhoudsopgave van alle afleveringen kunt u aanvragen bij de SLO, Alma Steenhuis, tel. 053 — 840840]

Toekomstmuziek

Een project over werk en privé

De bestaande school- en beroepskeuzeprojecten gaan niet in op de relatie tussen werk en privé. Maar meisjes zitten vaak met de vraag hoe ze dat allemaal moeten combineren. En jongens zouden zich dat wellicht meer af moeten vragen. Daarom heeft de projectgroep Kindercultuur van de werkgroep VREK een pakket lesmateriaal samengesteld over werk en privé. Het pakket is bedoeld voor leerkrachten die een project over dit thema willen doen in de bovenbouw van het basisonderwijs. In de brochure vind je achtergrondinformatie over wat 'toekomst' voor kinderen betekent en over de verschillen tussen meisjes en jon-

gens daarbij. Verder worden aandachtspunten aangegeven voor het samenstellen van een projectlijn. In een apart bijlagenkatern zijn werkbladen opgenomen.

De werkvormen zijn in drie thema's onderverdeeld: werk, privé en de relatie tussen werk en privé. Bij iedere werkvorm staat beschreven wat de bedoeling is, welke voorbereiding er nodig is, hoe de uitvoering er uit ziet en welke kanttekeningen er zijn als je ermee aan de gang gaat. Er wordt vooral gebruik gemaakt van werkvormen op het gebied van spel en taalvorming.

In de *diageluidsserie* fantaseren drie meisjes — Diane, Renate en Rachida — en vier jongens — Theo, Brian, Badradin en Dennis — over hun toekomst. Ze vertellen welk beroep ze willen kiezen, waarom ze willen werken, en hoe ze denken over het huishouden, kinderen krijgen en opvoeding. De geluidsband bij de diaserie is ook beschikbaar in het Marokkaans, Berbers en Turks.

Vijf *affiches* van meisjes die een jaar of elf, twaalf zijn tonen zowel via foto's als tekst wat zij belangrijk vinden in hun toekomst. In de *kinderkrant 'Onwijs goed'* schrijven kinderen over het onderwerp 'ambitie': Waar ben je nu goed in? Waar vinden anderen je goed in? Waar wil je later goed in worden?

Werkgroep VREK

1e Nassaustraat 5, 1052 BD Amsterdam
tel. 020 — 840069/829190

Kijken naar boeken: Ik weet wat ik lees

Kinderen lezen weinig, te weinig. Daarom proberen opvoeders hun interesse te wekken voor het boek. Zij hebben er een nieuw middel voor 'boekpromotie' bij: *Kijken naar boeken*, een uitgave van het LOKV.

Kijken naar boeken gaat uit van de gedachte dat de keuze voor een bepaald boek begint met de buitenkant. Wat is het nut van de informatie op een boekomslag? We kunnen de tekening bekijken, titel en achterflap lezen, herkennen aan de layout een serie. Kinderen, en zeker de onervaren lezers onder hen, houden van illustraties. Die vertellen in beeldtaal de grote lijn van het verhaal, geven een indruk van de sfeer en leggen bepaalde accenten. Het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming heeft met schoolbibliothecarissen en leerkrachten een lessenserie ontwik-

keld voor boekpromotie. Via boeiend materiaal leren kinderen die 'van huis uit' minder belezers zijn, visuele informatie op en in een boek te gebruiken. Zo kan het kind een keuze maken: dit lijkt me wel wat, hier heb ik geen zin in ...

In de bovenbouw van de basisschool kan de groepsleerkracht *Kijken naar boeken* uitvoeren. In de brugklassen van lbo en mavo kunnen docenten tekenen en Nederlands er samen mee werken. Het project bestaat uit twee onderdelen: de koffer met alle materialen en de brochure met lesopzetten en achtergrondinformatie. De koffer bevat boekomslagen, zwart-wit kopieën ervan waarop alle tekst is weggewerkt, een videoband over de werkwijze van illustrator The Tjong Khing en een cassette met tekst- en geluidsfragmenten. Uit het materiaal maken leerkrachten zelf een selectie voor klas of groep waarbij de schoolbibliotheekdienst hen kan helpen.

Scholen en bibliotheken kunnen de koffer voor periodes van twee weken huren bij de Landelijke Bibliotheek Centrale.

De brochure geeft informatie aan de leerkracht, onder andere over de werkwijze van Griffel- en Penseeljury's, over de waardering van jeugdliteratuur. Hoofdbestanddeel zijn negen lessen die zo concreet zijn, dat ze direct uitgevoerd kunnen worden. Voor de leerlingen zijn er werkbladen die men op school naar believen kan kopiëren. De brochure *Kijken naar boeken* is ook los te koop bij het LOKV.

LBC

Ellermanstraat 12, 1099 BW Amsterdam
tel. 020 — 932939

LOKV

Ganzenmarkt 6, 3512 GD Utrecht
tel. 030 — 332328

Lezen en schrijven om mens te blijven

Iedereen die nadenkt over ingrijpende veranderingen in het lees- en schrijfonderwijs kan wegen en fundamenten daarvoor vinden in het boekje *Lezen en schrijven om mens te blijven*. Deze uitgave van de Freinetwinkel, die als scriptie voor een studie Nederlands is geschreven, richt zich op de mensen in en om het basisonderwijs en de volwasseneneducatie, want daar leert men lezen en schrijven.

Voor de auteur moet het lees- en schrijfonderwijs aan drie voorwaarden voldoen:

— de inhoud van de stof moet gevormd wor-

- den door de ervaringen van de leerlingen;
- de functies van lezen en schrijven moeten voorop staan;
- iedereen moet een eigen leerweg kunnen volgen.

In het eerste deel zoekt de auteur naar achtergronden van deze drie voorwaarden. Hij komt dan onder meer terecht bij de onderwijsvernieuwers Freire, Freinet, de Russische psychologen Davydov en Ajdarova en de Duitse psycholinguïst Meszing. Deze auteurs wijzen erop dat je met taal sociale en psychische processen kunt beheersen en dat taal een weerspiegeling geeft van de individuele en de groeps-werkelijkheid. Schriftelijke taal helpt bij het afstand nemen en verwerken van de ervaringen. Met zulke conclusies gaat de auteur het tweede en belangrijkste deel over de praktijk te lijf. In het tweede deel worden vele voorbeelden van het leren lezen en schrijven in Freinet-klassen geanalyseerd. Zo probeert de schrijver de praktijk te verbinden met de achtergronden en laat hij talloze mogelijkheden zien. Hij maakt zo onder andere duidelijk hoe alle functies van het schrijven aan bod komen, met heel concrete voorbeelden.

Wie niet zo zeker weet dat leren lezen en schrijven ook anders kan, vindt in dit boekje overtuigend materiaal. Wie al op een andere manier dit onderwijs verzorgt, vindt hier nieuwe stof tot overdenking, verdieping en verbetering van zijn of haar werkwijze. Wie zekerder wil zijn over een nieuwe werkwijze vindt in dit boekje argumenten.

Nico 't Hooft

Lezen en schrijven om mens te blijven
Amsterdam 1986

De Freinetwinkel (v/h de Moderne school)
Postbus 454, 1000 AL Amsterdam
tel. 020 — 929575.

Een jaar boek 1985-86

De opzet van *Een jaar boek 1985-86* is dezelfde gebleven als de overeenkomstige uitgave van vorig jaar: Aad Nuis geeft een overzicht van de tussen juli 1985 en juli 1986 verschenen Nederlandstalige literatuur en signaleert ontwikkelingen. Van 25 opmerkelijke boeken is een elders verschenen recensie opgenomen, zorgvuldig uitgekozen als de meest treffende, gevolgd door typerende citaten uit andere recensies. Het boek geeft aan het eind een uitgebreide bibliografie van nieuwe Nederlandsta-

lige literaire uitgaven en een cumulatief register op besproken auteurs, die de continuïteit van deze reeks waarborgt.

Aad Nuis & Robert-Henk Zuidinga

Een jaar boek

Overzicht van de Nederlandse literatuur
1985-86

Amsterdam, Aramith Uitgevers, 1986
[ISBN 90 6834 022 0]

BulkBoek bestaat 15 jaar

Schroot van Jef Geeraerts en Geef die mok eens door, Jet! van Heere Heeresma waren de eerste romans die in een BulkBoek verschenen: op het formaat en papier van een krant. Dat was in 1970. In die 15 jaar is er welhaast geen enkele Nederlandse schrijver te noemen van wie niet een of meerdere BulkBoeken zijn verschenen: Frederik van Eeden, Louis Couperus, Simon Vestdijk, Hugo Claus, Harry Mulisch, Maarten Biesheuvel en Oek de Jong zijn te vinden in de inmiddels ruim 160 titels omvattende BulkBoek-reeks. Vorig jaar verwierf de uitgeverij veel bekendheid met het themanummer over de Middeleeuwen: *Vensters naar vroeger, eenentwintig schoolvakken in middeleeuws perspectief*. Mede dankzij lovende recensies en de toekenning van de Grote Nederlandse Larousseprijs 1986 voor het populariseren van wetenschap werden van dit BulkBoek maar liefst 70.000 exemplaren verkocht. Uitgeverij BulkBoek presenteert dit nieuwe school- en studiejaar voor de vijftiende achtereenvolgende keer een nieuwe selectie proza en poëzie, die een dwarsdoorsnede van de Nederlandse letterkunde biedt.

De nieuwe reeks brengt wederom een cultuurhistorische oriëntatie op het verleden. In *Het Boek der Verlichting, de 18e eeuw van A tot Z* wordt de achttiende eeuw verkend aan de hand van een van de eerste Nederlandse encyclopedieën. Karakteristieke achttiende-eeuwse trefwoorden dienen als uitgangspunt voor een ontdekkingsreis op het gebied van de literatuur- en cultuurgeschiedenis van deze verlichte eeuw. *Het Boek der Verlichting* werd speciaal voor BulkBoek samengesteld door dr. Bert Paasman, docent aan het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast bevat de reeks louter bekende namen, zoals Marcellus Emants (*Een nagelaten bekentenis*), Herman Heijermans (*Op Hoop van Zegen*), Drs. P. (*Plezierdichters en hun vak*),

Heere Heeresma (*Een Dagje naar het Strand*), Marja Brouwers (*Havinck*), Jan Wolkers (*Terug naar Oegstgeest*) en Cees Nooteboom (*Rituelen*).

Nieuw is de samenwerking met de Nederlandse Onderwijs Televisie (NOT). In december zal de NOT in een serie van drie uitzendingen het fenomeen strip in een breder kader plaatsen. Aan de hand van het Suske & Wiske-album *Het Spaanse Spook* wordt geprobeerd inzicht te geven in het historische kader waarin het verhaal zich afspeelt en komen onderwerpen zoals (kunst)geschiedenis, geografie en literatuur aan de orde. Aansluitend bij de tv-serie verschijnt er in november een speciaal thema-nummer over strips, bestemd voor de laagste klassen van het voortgezet onderwijs. Een in het voorjaar van 1987 verschijnende Literatuurkrant, de bijlage van BulkBoek, is gewijd aan de middeleeuwse ridderromans, die ook het uitgangspunt vormen voor vier NOT-afleveringen in februari en maart en die een toelichting geven op de middeleeuwse literatuur en cultuur en op de maatschappelijke functie van literatuur in de middeleeuwen. BulkBoek heeft bewezen een succesformule te zijn. Niet alleen voor scholieren en studenten, maar in toenemende mate voor een algemeen publiek, dat zich de aanschaf van boeken nog niet of niet meer kan permitteren. Abonnementen en aanvraag gratis informatiekant:

BulkBoek

Postbus 67, 3770 AB Barneveld

tel. 03420 — 94200

of:

Singel 266, 1016 AC Amsterdam

tel. 020 — 279549

Taalboek 'Leren in een groep'

Bij een 'Leerboek Taal' kunnen de meeste mensen zich wel iets voorstellen: een boek met taallessen, oefeningen, vragen en opdrachten. Maar een *Taalboek 'Leren in een groep'* klinkt ongewoon. Is het nu een boek over taal of een boek over leren? Dit boek gaat over allebei, want taal en leren hebben veel met elkaar te maken. Die nauwe samenhang blijkt duidelijk bij het werken aan thema's in leergroepen van volwassenen, zowel in open schoolse groepen als in andere vormen

van de basiseducatie. Bij het werken in deze leergroepen richten deelnemers zich op:

- meer te weten komen over hoe de wereld om je heen in elkaar steekt;
- beter kunnen en durven handelen om te veranderen wat je beperkingen oplegt;
- bij jezelf — soms heel onverwachte — mogelijkheden en talenten ontdekken en daarmee experimenteren.

Met kennis, uit eigen levenservaring verkregen, geven deelnemers elkaar informatie en helpen zij elkaar verder bij vragen, problemen en interesses. Met elkaar wordt ook informatie gezocht buiten de leergroep en wordt besproken wat die informatie waard is voor eigen denken, doen en laten.

Ervaringen uitwisselen, vragen stellen, informatie zoeken en overdenken met elkaar, dat alles is niet mogelijk zonder taal te gebruiken. Daarom: leren en taal gebruiken kun je niet van elkaar scheiden.

In het eerste deel van het *Taalboek* worden vormen van taalgebruik toegelicht en worden praktische tips gegeven die helpen bij het thematisch werk in leergroepen. In de andere twee delen zijn mondelinge en schriftelijke vormen van taalgebruik zelf onderwerp van onderzoek. Ook hier helpen tips en oefensuggesties de deelnemers aan leergroepen eigen kennis, kunde en durf te vergroten in het gebruik van hun taal. Behalve informatieve teksten en werksuggesties geeft het *Taalboek 'Leren in een groep'* veel illustratieve verhalen en gedichten uit open schoolse groepen. De auteurs, Tineke Krol en Franca van Alebeek, zijn beide werkzaam bij de Projectgroep Volwassenen Edukatie (PVE), die deel uitmaakt van de Vakgroep Taalbeheersing aan de Universiteit van Amsterdam. PVE is al sinds 1977 actief betrokken bij ontwikkelingen in de volwasseneneducatie door onderzoek, door materiaalontwikkeling en door nascholingscursussen voor begeleid(st)ers van open schoolse leergroepen en van lees- en schrijfgroepen.

Franca van Alebeek & Tineke Krol

Taalboek 'Leren in een groep'

Amsterdam 1986

Uitgeverij Pendoor

Rapenburg 33, 1011 TV Amsterdam

tel. 020 — 279497/320658

[ISBN 90 70707 12 8]